

Драженко Л. Јоргић*
Одсек за педагогију
Филозофски факултет
Универзитет у Бањој Луци

ВАСПИТАЊЕ ЗА УНАПРЕЂИВАЊЕ МЈЕРА ЈАВНЕ ПОЛИТИКЕ

Увод

Ниједна власт није толико савршена да може задовољити све потребе и интересе грађана. Она дјелује на своје грађане у виду одређених мјера јавне политике како би задовољила потребе већине. Нажалост, некада се дешава да постојеће мјере јавне политике нису довољно прилагођене грађанима што доводи до одређених проблема у локалној заједници или шире. Ти проблеми се послједице рефлектују на неке друге мјере јавне политике, па се тако један проблем претвара у више проблема.

Пошто ниједна мјера јавне политике није савршена, односно склона је модификацијама или тоталним промјенама, неопходно је дјецу и младе васпитавати за доживотно унапређивање мјера јавне политике. Велику улогу у томе одигравају наставнички факултети, средње и основне школе, али и родитељи, односно дјеца и млади који ће једног дана бити родитељи.

Посебан значај у васпитању дјеце и младих за унапређивање мјера јавне политике имају будући наставници. Свакодневни рад у основним и средњим школама, а нарочито у предмету *Демократија и људска права*, с једне стране, и одјељењској заједници, с друге стране, прилике су када се може васпитно утицати на дјецу и младе у погледу унапређивања постојећих мјера јавне политике.

На наставничким факултетима студенти се могу у неколико наврата директно и индиректно обучавати за истраживање и унапређивање мјера јавне политике. Будући педагози, учитељи и васпитачи то могу да чине кроз предмете *Васпитање за демократију* и *Методика васпитања за демократију* док се на већини наставничких усмјерења то може изводити у оквиру предмета *Педагогија* на садржајима рада одјељењског старјешине. Они наставници који ће предавати предмет *Демократија и људска права* у основним и средњим школама, свакако се могу обучавати у оквиру групе предмета који су уједно и у функцији васпитања за унапређивање мјера јавне политике.

Обука студената, односно будућих педагога, учитеља, васпитача и наставника може да се реализује кроз неколико етапа, и то: упознавање са значењем и значајем мјера јавне политике, проучавање и истраживање проблема јавне политике, објашњавање проблема јавне политике, анализа постојећих и/или алтернативних мјера јавне политике, предлагање нове мјере јавне политике и акциони план утицаја на власт. Суштина свих ових етапа је да се студенти систематски и поступно обуче како би у будућности методички рационално васпитавали дјецу и младе да утичу на унапређивање мјера јавне

* drazenko74@yahoo.com

политике на свом узрасном нивоу, а и касније током цијелог живота, као одрасле особе и родитељи нових генерација дјеце и младих. Све активности у оквиру ових етапа обично се реализују у виду студентског пројекта под разним називима као што су *Ми, народ...* и/или *Ја, грађанин...* Реализација пројекта се аргументује на транспарентан начин у виду четири паноа и пратеће документације за сваки од паноа што све заједно чини један елаборат у виду портфолија.

Мјере јавне политике

Сваки грађанин који би имао неограничене слободе истовремено би нарушавао слободе и осталих грађана. Када се не би ограничавале слободе грађана друштво би често било у стању конфликта, односно настајали би сукоби између различитих схватања слободе једног грађана у односу на слободе других грађана. С развојем друштва и државе уопште, ипак су се слободе грађана ограничавале, и то све у сврху заштите људских права од појединих „претјераних слобода“ и етичке промоције општег добра. Наиме, држава, односно власт предузима одређене мјере како би заштитила права појединца и чинила опште добро, бар према већини.

Политичко дјеловање на грађанство врши се из свих грана власти: законодавне, извршне и судске. То дјеловање, односно начини дјеловања понекад су експлицитно детерминисани јавним карактером. Мјера јавне политике „подразумијева унапријед договорен начин на који наша државна, ентитетска, или локална власт испуњава своје одговорности, као што су заштита права појединаца и промоција добробити свих људи. Законодавна власт је креирала неке мјере јавне политике у форми закона. Друге су у форми правила и прописа које је креирала извршна власт, институција власти која је одговорна за примјену и реализацију закона“ (Rizvanbegović i Jović 2000: 5). Најпростије речено мјере јавне политике су поступци јавног дјеловања власти на народ путем закона, правилника и прописа.

Једна од најважнијих функција политике односи се на стварање предуслова за примјену постојећих законских прописа, све док се они не измијене одређеном процедуром (Шункић: 2001). Политичке странке и власт утичу на законске прописе како би се, с једне стране, домогли власти, и с друге стране, остали на власти.

Видјели смо да једну мјеру јавне политике представља унапријед договорен начин испуњавања одговорности власти. То није ништа друго него један вид одлуке која је правно верификована. „Политика није само практична дјелатност са техничким правилом успјеха. У овој дјелатности, поред система власти, трага се и за начелима заједничког живота, и идејама о чувању и мијењању људских схватања о правди, слободи, одговорности, закону. Поред власти, политика обликује и људске карактере. Људи политике стварају одлуке са добрим или рђавим посљедицама и отуда се поставља питање одговорности како у избору циљева тако и у коришћењу средстава“ (Аврамовић 2003: 63). Дакле, поједине политичке одлуке знају имати и добру, али и лошу конотацију. С тога, поједине мјере јавне политике, с времена на вријеме, склоне су допунама и/или измјенама.

Јавност политичког дјеловања позиције у функцији је очувања власти. Међутим, бројне мјере јавне политике нису толико „јавне“, односно проводиве, што представља слабу страну политике позиције. Овакве ситуације искориштава опозиција и нуди „јавно“ народу нове мјере политике своје политичке партије или коалиције. На овај начин

рекламира се опозиција и купи поене у предизборним кампањама. „Право на политику и критику политичке власти остварује се у јавности. Критичка функција јавности је од посебног значаја. Влада може више да научи од критике својих противника него од похвала својих ласкаваца“ (Ласки 1937: према Аврамовић 2003: 185).

Дакле, мјера јавне политике није непромјењиви стандард, она није егзактна и апсолутно социјална категорија. Она је релативна, промјењива, користи се у сврху рекламе позиције, али и, када је лоша, као шанса опозицији да се и она изрекламира. У сталном конфронтирању позиције и опозиције побједиће она мјера јавне политике у којој се препозна корист већине грађана и што транспарентнија промоција општег добра.

Проучавање и истраживање проблема јавне политике

Први корак у процесу васпитања за унапређивање мјера јавне политике, односно у *Пројекту Грађанин* је обучавање студената (будућих педагога, учитеља, васпитача и наставника) за препознавање проблема јавне политике у њиховој заједници. У почетку је битно истаћи студентима са којим се све проблемима сусрећемо данас у многим заједницама Републике Српске. Ово је битно како би се студенти на почетку заинтересовали за проучавање и истраживање проблема јавне политике у њиховим заједницама.

Циљ овог корака је да студенти са својим колегама на студијској групи, као и другима, размјене оно што већ знају о проблемима у њиховој заједници (Rizvanbegović i Jović 2000). С друге стране, исти студенти се обучавају на свом примјеру како да обучавају једног дана своје ученике за проучавање и истраживање мјера јавне политике. Ово ће помоћи студентима да прикупе довољно информација да би могли изабрати један одређени проблем који ће проучавати и истраживати.

У једном двогодишњем пилот истраживању у периоду од 2002. до 2004. године у школама Републике Србије у првој години извођења програма грађанског образовања, приликом проучавања проблема заједнице, ученици су се углавном опредјељивали за теме из школског живота. Теме су се односиле на: неуређеност и неосвјетљеност школских дворишта, неопремљеност или непостојање дјечијих игралишта, неосвјетљена или саобраћајно необезбијеђена околина школе, потребе за бољим организовањем простора и времена у школи, опремање школске библиотеке, опремање школског диспанзера, реновирање појединих школских просторија, изградња сале за физичко васпитање, набавка основних средстава за рад у школи, организовање предавања у школама за теме као што су наркоманија, алкохолизам, сексуално образовање, насиље у школи, саобраћајно васпитање (Павловић, Максић и Ђуричић 2004: према Максић и Спасеновић 2005: 153-157). Када су у питању искуства у раду са студентима, наравно да су проблеми нешто другачије природе. Студенти се најчешће опредјељују за проблеме који се тичу студентског живота и рада, запошљавања по завршетку факултета, породичног насиља, наркоманије, бијеле куге и сличних проблема.

Све ове проблеме, у почетку, студенти проучавају и истражују у мањим истраживачким групама. На овај начин они подижу ниво личног и групног активизма у уочавању вршњачких проблема, те проблема уже и шире заједнице, па све до глобалних проблема данашње цивилизације. Студенти се на свом примјеру уче како да обучавају

ученике да проучавају и истражују проблеме јавне политике. То практично значи да се обучавају гдје да траже праве информације и како да истражују јавно мњење. У овом кораку студенти се усредсређују на детаљније прикупљање потребних података од релевантних особа или служби (библиотеке, медији, стручњаци, удружења грађана, представници законодавних и управних органа). Уз помоћ наставника и/или сарадника идентификују гдје и од кога могу добити потребне податке и који су адекватни начини за прикупљање података (позив телефоном, заказивање састанака и разговори, писање захтјева за добијање података и слично). Дакле, студенти у истраживачким групама на овај начин долазе до информација о томе који су нивои и службе власти одговорни за бављење одабраним проблемом, те какве се мјере подузимају по том питању (Максић и Спасеновић 2005).

Након што су студенти извјесно вријеме проучавали и истраживали одређене проблеме у локалној заједници или шире, на једном од часова се организује презентација евидентираних проблема. Послије свих презентација гласањем се одлучује (одлуком већине) који ће се проблем даље проучавати и истраживати. Тај изабрани проблем онда сви студенти једне студијске групе даље проучавају и истражују. Приликом ових презентација и гласања студенти развијају критичку свијест о аргументованом и увјерљивом истицању проблема јавне политике.

Објашњење проблема јавне политике

Након што су се студенти већином гласова определијелили за најактуелнији проблем јавне политике у њиховој заједници или шире слиједи детаљно објашњење изабраног проблема. Студенти се дијеле у неколико истраживачких група и настоје да прикупе што више релевантних информација о изгласаном проблему јавне политике. Обично се истраживачке групе формирају према сличности афинитета при потраживању извора информација. На примјер, одређене групе се фокусирају да само траже информације у универзитетским, градским и народним библиотекама. Остале истраживачке групе се слично фокусирају на један извор информација. Битно је да претходно постоји договор око тога која ће се група фокусирати на одређени извор информација како се не би десило непотребно претраживање већег броја истраживачких група на истом извору информација.

Поред различитих врста библиотека студенти информације могу добити и од новинских кућа, професора и наставника који су експерти у датом подручју проблематике јавне политике, адвоката, судца, правника, удружења грађана, интересних група, законодавних институција, административних уреда, у јавним документима и електронским путем преко интернета (Rizvanbegović i Jović 2000: 17-19). До одређених информација студенти могу доћи и путем интервјуисања грађана о датом проблему.

Када истраживачке групе заврше прикупљање информација слиједи израда заједничког портфолија. Тај портфолио се састоји од четири паноа и пратеће документације за сваки пано. Величина једног паноа је обично 100 x 75 cm.

На првом паноу се што транспарентније објашњава изабрани проблем јавне политике. Од свих прикупљених информација треба издвојити само оне које највише објашњавају дати проблем, па чак и оне проблеме које он директно или индиректно још

изазива. За објашњење проблема на овом пану студенти аплицирају писани сажетак проблема, графички приказ (графикони, табеле, фотографије, карикатуре, новински исјечци, статистички показатељи, и сл.) и попис извора информација. Све остале информације којима објашњавају проблем прилажу у пратећу документацију. Треба нагласити да је израда првог пану, али и осталих само технички задатак одабране групе студената. За израду сва четири пану, односно цијелог портфолија одговорни су сви студенти – учесници пројекта *Ја, грађанин*.

Анализа постојећих и/или алтернативних мјера јавне политике

Поред објашњења изабраног проблема са првог пану слиједи анализа постојећих и/или алтернативних мјера јавне политике. Група студената ову анализу приказује на другом пану.

Суштина задатка на другом пану је да се јасно објасне и процјене добре и лоше стране постојећих и/или алтернативних мјера јавне политике. У други дио фасцикле за документацију уврштавају се најзначајније информације које су студенти прикупили и користили приликом проучавања и процјењивања постојеће и алтернативних мјера јавне политике (Rizvanbegović i Jović 2000: 32-33).

Наиме, на другом пану се приказују двије или три мјере јавне политике. То могу бити закони, правилници, прописи, уредбе, конвенције, уговори, статuti, и слични документи као мјере јавне политике. Једна од тих мјера јавне политике је постојећа (актуелна). Ако не постоји никаква мјера јавне политике којом се колико-толико рјешава одабрани проблем онда студенти приказују двије или три алтернативне мјере јавне политике. Те алтернативне мјере могу бити оне које предлажу различите групе или особе, или мјере из других локалних заједница, кантона, ентитета, покрајина, република, па чак и држава.

Као и на првом пану, а што је исти случај и на трећем и четвртном пану, група студената која представља алтернативне мјере јавне политике на другом пану то чини аплицирањем писаног сажетка о алтернативним мјерама јавне политике, графичким приказом и пописом извора информација који се односе на анализирани постојеће и/или алтернативне мјере јавне политике.

Предлагање нове мјере јавне политике

На трећем пану портфолија, односно пројекта *Ја, грађанин* студенти се обучавају како да предлажу нову мјеру јавне политике којом би ријешили изабрани проблем у заједници. Студенти (будући педагози, учитељи, васпитачи и наставници) уче се да на основу већине гласова експлицитно и аргументовано представе нову мјеру јавне политике. Том новом мјером студенти се уче критичкој анализи постојеће или чак непостојеће мјере јавне политике.

Предлагање нове мјере јавне политике може да има сљедеће могућности (Види: Rizvanbegović i Jović 2000: 34):

- подупирање неке алтернативне мјере јавне политике која је изван наше заједнице,

- модификовање постојеће мјере јавне политике (допуна и/или измјена чланова и/или ставова неког Закона, Правилника, Уредбе, Конвенције, и сл.) и
- предлагање потпуно нове мјере јавне политике (нови Закон, Правилник, Уредба, Конвенција, и сл.).

Суштина рада на трећем пану јесте да се веома јасно представи та нова мјера јавне политике. Битно је тачно навести које су то промјене (допуне и/или измјене) предложене на постојећој мјери и/или како изгледа нека потпуно нова мјера јавне политике. Неопходно је истаћи усклађеност мјере са Уставом, њене предности и евентуална ограничења и подршку грађана, јавних или приватних интересних скупина, медија и других субјеката којима је ова мјера јако битна. Детаљно објашњење предложене нове мјере јавне политике јасније ће се и рефлектовати на могуће рјешење препознатог проблема у заједници.

Акциони план утицаја на власт

На трећем пану пројекта *Ја, грађанин...* није завршен истраживачки пројекат. Послије доношења нове мјере јавне политике слиједи најтежи корак, а то је акциони план утицаја на власт. Смисао свих активности на четвртном пану је да се осмисле увјерљиви и оправдани *кораци* како да се власт или нека институција власти увјери да је предложена мјера јавне политике оправдана, односно да ће бити од општег добра за све грађане. Студенти се на основу искустава на акционом плану уче како ће у будућности када буду педагози, учитељи, васпитачи и наставници, па и родитељи усмјеравати и обучавати дјецу и младе како да планирају кораке утицаја на институције власти како би неку предложену мјеру јавне политике власт прихватила и усвојила.

У досадашњој пракси унапређивања мјера јавне политике постојала су бројна искуства у основним и средњим школама. Као примјер овдје наводим кораке акционог плана за збрињавање паса луталица које су реализовали ученици из Трстеника. Кораци њиховог акционог плана били су сљедећи:

1. обраћање кинолошком друштву, ветеринарској служби, ветеринарској инспекцији, представницима локалне самоуправе и осталим грађанима;
2. упућивање захтјева мјесној заједници за реновирање постојећег напуштеног објекта у прихватилиште за псе;
3. акција прикупљања добровољних прилога за реновирање прихватилишта;
4. добровољни рад у случају оснивања прихватилишта;
5. молба ветеринарској служби да се пси хватају успављивањем;
6. приједлог обиљежавања паса приликом вакцинације;
7. пропаганда путем плаката о бољем опхођењу према псима – „Усвојите куцу“;
8. захтјев ветеринарској инспекцији за појачавање казни неодговорним власницима паса;
9. приједлог медијима да више простора посвете упознавању грађана са законом о заштити животиња и
10. изложба разредног портфолија испред градског музеја (Максић и Спасеновић 2005: 163-164).

Из свих десет корака може се уочити сложеност удруживања ученика како би истрајали у својој намјери.

Овакав и слични акциони планови неће бити спроводиви ако не постоји развијена међугрупна кохезија у одјељењу ученика. Другачије речено, акциони план није само активност четврте групе студената, већ свих студената, из свих група. Четврта група само технички обликује четврти пано и врши селекцију адекватне документације за овај пано. Од првог до четвртог паноа учествују сви студенти заједно, а за изглед паноа и селекцију адекватне документације по паноима само су формално студенти груписани у четири групе.

Закључак

Васпитати дјецу, младе и одрасле за унапређивање мјера јавне политике веома је сложен и одговоран посао. Утицати на власт у правцу унапређивања мјера јавне политике није активност која се сама по себи реализује. Побољшати живот грађана у правцу општег добра значи плански и систематски дјеловати на грађане још од малих ногу. Ово дјеловање захтијева ангажмане у породици, школи и слободном времену грађана.

Суштина васпитања за унапређивање мјера јавне политике је обезбијеђење непрекидног *кружног тока* васпитних утицаја. То практично значи да школа врши васпитни утицај на дјецу и младе, а касније да та иста дјеца и млади као будући родитељи наставе васпитне утицаје, али сад заједно са школом на доживотном унапређивању мјера јавне политике.

Једну од битних карика у васпитању за унапређивање мјера јавне политике представљају студенти – будући педагози, учитељи, васпитачи и наставници. Од њихове оспособљености за унапређивање мјера јавне политике зависи даљи васпитни утицај на дјецу и младе, а касније на будуће родитеље. Одличан модел за учење, проучавање, истраживање и унапређивање мјера јавне политике представља пројекат *Ја, грађанин*. Овај истраживачки пројекат кроз своје кораке смјерница је студентима како идентификовати проблеме у заједници или шире, како истраживати постојеће и/или алтернативне мјере јавне политике, како понудити легитимно рјешење за рјешавање проблема у заједници и којим акционим планом дјеловати на власт да се измјени, допуни и/или усвоји нова мјера јавне политике.

Када се студенти (будући педагози, учитељи, васпитачи и наставници) оспособе за имплементацију пројекта *Ја, грађанин* сва та њихова искуства са истог модел су како они могу убудуће да обучавају дјецу и младе да унапређују мјере јавне политике. Од квалитета обуке студената увелико ће зависити даљи трансгенерацијски утицај дјеце, младих и одраслих (родитеља) на побољшање живота грађана и вјечну тенденцију изграђивања општег добра међу људима.

Литература

- Аврамовић 2003: З. Аврамовић, *Држава и образовање*, Београд: Институт за педагошка истраживања.
- Аврамовић 2006: З. Аврамовић, *Апорије образовања за демократију*, Београд: Институт за педагошка истраживања.
- Бањац 2000: М. Бањац, адаптирао, *Образовање за развој и унапређење демократије (приручник за наставнике основне школе од V до VIII разреда)*, Бања Лука: Министарство просвјете РС, Републички педагошки завод, CIVITAS.

- Битем и Бојл 1997: D. Bitem i K. Bojl, *Uvod u demokratiju (80 pitanja i odgovora)*, Београд: Kreativni centar.
- Максић и Спасеновић 2005: С. Максић и В. Спасеновић, Учешће младих у решавању проблема заједнице, у Зборнику *Васпитање младих за демократију*, Београд: Институт за педагошка истраживања.
- Ризванбеговић и Јовић 2000: F. Rizvanbegović i I. M. Jović, *odobrili, Mi, narod... PROJEKT GRAĐANIN (priručnik za nastavnike)*, Међународна мрежа грађанског образовања CIVITAS@ Bosne i Hercegovine.
- Шункић 2001: З. Шункић, адаптирао, *Демократија и људска права (уџбеник за ученике средњих школа)*, Бања Лука: Министарство просвјете РС, Републички педагошки завод, CIVITAS.